

اصول و فنون پرستاری و مامایی و روش کار در اتاق عمل

تالیف و گردآوری

فریده محسن زاده لداری

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل

همکاران:

دکتر مولود آقاچانی دلاور

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل

سیده زهرا بنی حسینی

کارشناس ارشد مامایی

ویراستار ادبی

موسی یمین فیروز

مدرس گروه آموزش عمومی دانشگاه علوم پزشکی بابل

سرشناسه :	محسن‌زاده لنداری، فریده، ۱۳۴۹ - گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور :	اصول و فنون پرستاری و مامایی و روش کار در اتاق عمل / گردآوری و تألیف فریده محسن‌زاده لنداری ؛ با همکاری مولود آقاجانی دل‌آور، سیده زهرا بنی‌حسینی ؛ ویراستار ادبی موسی یمین‌فیرور.
مشخصات نشر :	بابل: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری :	۲۵۵ ص: مصور (بخشی رنگی).
شابک :	۴۰۰۰۰ رال ۷-۷۸-۷۵۰۹-۹۶۴-۹۷۸:
وضعیت فهرست نویسی :	فیبیا
موضوع :	پرستاری
موضوع :	اتاق عمل - پرستاری و مراقبت
موضوع :	مامایی در پرستاری
شناسه افزوده :	آقاجانی دل‌آور، مولود، ۱۳۴۰ -
شناسه افزوده :	بنی‌حسینی، سیده زهرا
شناسه افزوده :	یمین‌فیرور، موسی، ۱۳۵۴ - ویراستار
شناسه افزوده :	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل
رده بندی کنگره :	RT۴/م۲۷الف ۶ ۳۹۰
رده بندی دیویی :	۶۱۰/۷۲
شماره کتابشناسی ملی :	۲۵۶۱۱۷۸

• اصول و فنون پرستاری و مامایی و روش کار در اتاق عمل

• چاپ و نشر: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی بابل

• صفحه آرای: فاطمه بنار (معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه)

• طراحی جلد: رادگرافیک (بابل)

• چاپ جلد: هنرالتحریر

• نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۰

• تعداد: ۵۰۰ جلد

مقدمه:

با نام و یاری خداوند سبحان و با استعانت از آخرین رسول وی که همواره مشوق فراگیری علم و دانش بوده است، امروزه با توجه به گستردگی علوم پزشکی و وجود کتب متعدد در این زمینه و انباشتگی دانش مربوطه برای دانشجویان گروه مامایی ضرورت دارد به منظور دسترسی سریع به اطلاعات در این زمینه کتابی با هدف تامین مرجع مناسبی در زمینه اصول و فنون پرستاری و مامایی و روش کار در اتاق عمل بر اساس سرفصل های اعلام شده از طرف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - برای دانشجویان عزیز و همکاران محترم رشته مامایی تدوین و تالیف گردد تا موضوعات به صورتی مناسب، اولویت و طبقه بندی گردد.

لذا در این راستا با توجه به تجربیات چند ساله در امر آموزش تئوری و عملی و عدم وجود منابع کافی در زمینه اصول و فنون مامایی و استفاده از فعالیت های محققان در کتاب های متعدد و اهمیت شناخت و آگاهی ماماها در مورد اصول و فنون این حرفه، مولف را بر آن داشت تا بطور مبسوط به این بخش بپردازد. امیدوارم با این تلاش هر چند نا چیز گامی برای کسب تعالی علمی و معنوی در همگامی با شما دانشجویان عزیز و همکاران گرامی بر دارم.

در پایان انتظار دارم از راهنماییهای همکاران و اساتید محترم و دیگر صاحب نظران در جهت رفع نواقص کتاب حاضر برخوردار شوم.

فریده محسن زاده لداری

عضو هیئت علمی دانشگاه

پاییز ۱۳۹۰

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	فصل ۱: مقدمه
۱۵	تعریف مامایی
۱۵	تعریف ماما
۱۶	شرح وظایف ماما در حوزه بهداشت باروری
۱۹	وظایف مربوط به گروه مادران به خطر پستی
۲۰	وظایف مربوط به مراقبت مادر در بخش هم اتاقن مادر و نوزاد
۲۱	وظایف مرتبط با مراقبت از نوزاد در بخش هم اتاقن مادر و نوزاد
۲۱	شرح وظایف ماما در دوران غیر بارداری
۲۳	مأمیات
۲۳	ارائه خدمات
۲۴	موارد غیر طبیعی ارجاع به پزشک و پیگیری پس خوراند
۲۵	شرح وظایف ماماها در دفتر کار
۲۶	داروهای مجاز قابل تجویز توسط ماما
۲۸	فصل ۲: مشخصات بیمارستان، درمانگاه و زایشگاه
۲۸	بیمارستان
۳۰	انواع بیمارستان ها
۳۰	نحوه اداره بیمارستان
۳۱	مکان بیمارستان
۳۱	ساختمان بیمارستان
۳۴	پذیرش بیمار در بیمارستان
۳۵	تشکیل پرونده
۳۸	تاریخ بیمار
۴۰	معاینات بیمار
۴۴	فصل ۳: آماده نمودن انواع تخت ها
۴۴	نکات مورد توجه در تمویض تخت

۴۶	تخت بعد از عمل جراحی.....
۴۸	اصول حرکت دادن بیمار.....
۴۸	نحوه قرار گیری بیمار.....
۵۶	فصل ۴: مراقبت های عمومی از بیمار
۵۶	علائم حیاتی.....
۵۶	درجه حرارت.....
۵۸	ترموستر.....
۵۹	اندازه گیری درجه حرارت از راه دهان.....
۶۱	اندازه گیری درجه حرارت از راه زیر بغل.....
۶۱	اندازه گیری درجه حرارت از راه مقعد.....
۶۲	اندازه گیری درجه حرارت از راه نواری.....
۶۲	اندازه گیری درجه حرارت از راه گوش.....
۶۳	دماسنج های دیجیتال.....
۶۴	تب.....
۶۴	دوره تب.....
۶۴	انواع تب.....
۶۶	توجهات پرستاری از بیماران تب دار.....
۶۷	لرزش.....
۶۷	توجهات پرستاری از بیمار در حال لرزش.....
۶۸	نبض.....
۷۱	روش شمارش نبض.....
۷۲	نبض نوک قلب.....
۷۳	تنفس.....
۷۳	روش مشاهده تنفس.....
۷۵	عوامل موثر در عمق و تعداد تنفس.....
۷۶	تنفس غیر طبیعی.....
۷۸	فشار خون.....
۷۹	تعریف فشار خون بالا.....

۸۰	تعریف فشار خون پایین
۸۰	اندازه گیری فشار خون به وسیله لمس
۸۲	انواع دستگاه های فشار سنج
۸۶	توجهات عمومی از نوزاد
۸۷	اندازه های آنثرو پومتریک
۸۸	حمام نوزاد
۸۸	نظافت روزانه نوزاد در کات
۸۹	تغییرات وزن کودک
۸۹	معاینات عمومی نوزاد
۹۰	معاینه نوزاد
۹۳	مراقبت از بند ناف
۹۴	وضعیت دفع ادرار و مدفوع
۹۴	خواب
۹۴	مراقبت از چشم ها
۹۴	یرقان نوزادی
۹۵	علل ورم ملتحمه
۹۶	تغذیه کودک
۹۶	مراقبت از نوزادان نارس و کم وزن
۹۸	شستشوی مخصوص دهان
۹۹	زخم بستر
۱۰۰	علائم زخم فشاری
۱۰۰	جلوگیری از پیدایش زخم فشاری
۱۰۱	اهداف ماساژ پشت
۱۰۲	آرامش، استراحت و خواب
۱۰۳	فصل ۵: اصول حرکت دادن بیمار
۱۰۳	بلند کردن و حرکت دادن بیماران
۱۰۵	وضعیت صحیح بدن
۱۰۵	مروزی بر آنانوسی

۱۰۶	حالت بلند کردن بر قدرت.....
۱۰۸	اجرای بلند کردن صحیح.....
۱۰۹	قوانین حمل بیمار روی برانکار.....
۱۱۱	اصول صحیح قرار گرفتن و کشیدن بیمار.....
۱۱۱	حرکت های لازم در مواقع اورژانسی.....
۱۱۵	حرکت های لازم در مواقع فوری.....
۱۱۶	حرکتهای لازم برای انتقال بیمار.....
۱۱۸	مرورری بر مطالب.....
۱۱۹	واژه های ضروری.....
۱۲۱	فصل ۶: تغذیه بیمار از راه های مختلف
۱۲۱	شستشوی معده.....
۱۲۲	گاواژ معده.....
۱۲۲	تغذیه به هنگام بیماری.....
۱۲۳	تغذیه وریدی کامل.....
۱۲۳	واژه تی بی ان.....
۱۲۳	گاستروستومی.....
۱۲۴	انواع لوله دهانی-معده ای.....
۱۲۶	لوله گذاری معده.....
۱۲۶	انواع لوله بینی-معده ای.....
۱۲۷	تنقیه.....
۱۳۱	شیاف.....
۱۳۱	انواع شیاف ها.....
۱۳۲	لگن دادن.....
۱۳۳	نمونه گیری از مدفوع.....
۱۳۵	فصل ۷: شستشوی پرینه و سونداژ
۱۳۵	شستشوی پرینه.....
۱۳۶	توجه از عمل دفع ادرار.....
۱۳۶	تغییرات عملکردی ادرار در طول زندگی.....

۱۳۷	مشکلات شایع ادراری.....
۱۳۸	آزمایشات تشخیصی.....
۱۳۹	طریقه جمع آوری نمونه ادرار جهت آزمایش ادرار.....
۱۴۰	سونداژ مثانه.....
۱۴۲	انواع متداول سوند های مصرفی.....
۱۴۲	شستشوی مثانه.....
۱۴۲	کنترل جذب و دفع.....
۱۴۵	فصل ۸: کمپرس ها و بخور ها
۱۴۵	کمپرس گرم.....
۱۴۵	گرمای خشک.....
۱۴۵	کیف آب گرم.....
۱۴۶	کیف یخ.....
۱۴۶	روش بکار گیری چراغ های مخصوص الکتریکی.....
۱۴۶	موارد استعمال درمانی مادون قرمز.....
۱۴۷	روش بکار گیری کیسه ویا پتوی الکتریکی (بدهای گرمایی الکتریکی)
۱۴۷	کمپرس گرم مرطوب.....
۱۴۸	کمپرس سرد.....
۱۴۸	حمام نشیمن گاهی.....
۱۵۰	بخور.....
۱۵۰	بخور خشک.....
۱۵۱	بخور مرطوب.....
۱۵۱	دستگاه بخور (کتری الکتریکی).....
۱۵۲	بخور با پارچ.....
۱۵۲	چادر بخار.....
۱۵۳	فصل ۹: تزریقات و پانسمان
۱۵۳	دارو دادن.....
۱۵۵	قواعد اندازه گیری داروها.....
۱۵۸	روش کار ثبت داروها.....

۱۶۰	روش های تجویز داروها.....
۱۶۱	استعمال دارو از راه دهان.....
۱۶۱	انواع داروهای خوراکی.....
۱۶۵	مخلوطها و مخلوطهای ناهمگن خوراکی.....
۱۶۵	مایعات خوراکی.....
۱۶۵	شریبت ها.....
۱۶۵	الکتریزها.....
۱۶۶	تنخلورها.....
۱۶۶	سوسپانسیون ها.....
۱۶۷	تجویز دارو بنا به تقاضای بیمار یا تشخیص پرستار یا ماما.....
۱۶۷	استعمال دارو از راه رکتوم.....
۱۷۰	سرنگ ها.....
۱۷۱	سوزن ها.....
۱۷۲	آماده کردن داروهای تزریقی.....
۱۷۳	تزریق عضلانی.....
۱۷۴	تزریق زیر جلدی.....
۱۸۱	تزریق درون جلدی.....
۱۸۱	تست بنی سلین.....
۱۸۲	تزریق داخل وریدی.....
۱۸۳	آنژیوکت ها.....
۱۸۳	اسکالپ وین.....
۱۸۴	قوانین و مقررات مربوط به نگهداری و مصرف دارودا.....
۱۸۵	نحوه درست مصرف کردن دارو.....
۱۸۷	قوانین ومقررات داروهای سمی و خطرناک.....
۱۸۷	پیشگیری از مسمومیت های دارویی اتفاقی.....
۱۸۸	توزیع و مصرف داروهای مخدر.....
۱۹۵	پانسمان.....
۱۹۶	روش انجام پانسمان زخم.....

۱۹۷	ماسک.....
۱۹۹	فصل ۱۰: انتقال خون و اکسیژن تراپی
۱۹۹	انتقال خون.....
۱۹۹	علل تزریق خون.....
۱۹۹	گروه های خونی.....
۲۰۰	آزمایش سازگاری خون.....
۲۰۰	اجزاء و ترکیبات شایع خون مصرفی در اورژانس.....
۲۰۱	شرایط دهنده خون.....
۲۰۱	شرایط خون.....
۲۰۳	عوامل انتقال خون.....
۲۰۴	واکنش آلرژیک یا حساسیتی (آنافیلاکسی).....
۲۰۴	واکنش تب زا.....
۲۰۴	واکنش عفونت (انتقال بیماری).....
۲۰۴	پیشگیری از واکنش های انتقال خون.....
۲۰۵	درمان با اکسیژن.....
۲۱۰	دستگاه اکسیژن.....
۲۱۱	فصل ۱۱: ایزولیزاسیون
۲۱۱	اصول پرستاری از بیماری های عفونی.....
۲۱۲	کمیته کنترل عفونت.....
۲۱۲	شرح وظایف پرستار کنترل عفونت.....
۲۱۳	اصول حفاظت عمومی از دیدگاه کمیته کنترل عفونت.....
۲۱۵	اصول پیشگیری در موارد رخداد آلودگی یا حوادث.....
۲۲۱	منفرد ساختن بیمار (پرستار ایزوله).....
۲۲۲	توجهات لازم از بیمار در حال احتضار.....
۲۲۳	توجه از متوفی.....
۲۲۵	فصل ۱۲: اطاق عمل در زایمان
۲۲۵	روش کار در اتاق عمل.....
۲۲۵	ساختمان و تشکیلات اتاق عمل.....

۲۳۹	نظافت و ایمنی اتاق عمل.....
۲۳۸	استریل کردن وسایل.....
۲۴۱	وسایل ضروری جراحی.....
۲۴۱	وسایل جراحی سزارین.....
۲۴۹	وسایل جراحی ژنیکولوژی.....
۲۴۹	وسایل جراحی هیستریکتومی.....
۲۵۰	آماده نمودن بیمار جهت عمل جراحی.....
۲۵۰	انواع اعمال جراحی.....
۲۵۱	آماده نمودن بیمار جهت عمل جراحی غیر فوری.....
۲۵۳	وضعیت دادن بیمار روی تخت عمل.....
۲۵۴	مراقبت های پس از عمل در اتاق بهبودی.....
۲۵۴	پذیرش بیمار به اتاق ریکاوری.....
۲۵۵	مراقبت های معمول در اتاق ریکاوری.....
۲۵۶	مراقبت های فوری در اتاق ریکاوری.....
۲۵۶	پیشگیری و درمان عوارض پس از عمل.....
۲۵۶	شوک.....
۲۵۸	انتقال بیمار از اتاق بهبودی به بخش.....
۲۶۰	منابع.....
۲۶۴	واژه نامه.....

فصل ۱:

مقدمه

تعریف مامایی^۱:

علمی است که به مراقبت و توجه از زن باردار در دوران بارداری، عوارض بارداری، زایمان و نگهداری نوزاد مربوط می شود. لغت obstetrics از ریشه یونانی (obeste) به معنی آماده کردن گرفته شده - مراقبت از زن باردار و جلوگیری از خطر احتمالی و تامین سلامت زن باردار و جنین. هدف اصلی مامایی آن است که بارداری و زایمان بطور طبیعی باسلامت مادر و کودک پایان پذیرد و از ناراحتیهای روحی، جسمی و اجتماعی مادران در دوران بارداری، زایمان و بعد از زایمان کاسته شود و مرگ و میر مادران کاهش یابد.

تعریف ماما:

ماما به شخصی اطلاق می شود که تحصیلات مامایی را در حد کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا برابر مقررات در مراکز آموزش داخلی و خارجی به پایان رسانیده و موفق به اخذ مدرک تحصیلی از مراکز معتبر مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شده باشد. او قادر است خدمات بهداشت باروری را (از تولد تا سالمندی) به زنان، خانواده و جامعه ارائه نماید و موجب ارتقای سلامت مادر، نوزاد و در نهایت جامعه گردد. وی می تواند با ارائه اقدامات اورژانس در نبود پزشک و ارجاع به موقع، به نجات جان مادر و نوزاد کمک نماید. همچنین می تواند به عنوان محقق، مجری یا همکار طرح تحقیقاتی به امر مدیریت و پژوهش در کار حرفه ای خود بپردازد. ماما می تواند خدمات مامایی را با توجه به حدود شرح وظایف در بیمارستان ها، درمانگاه ها، واحد بهداشتی، مراکز مشاوره مامایی، منازل،

^۱ -Obstetric

دفتر کار مامایی و سازمان ها ارایه دهد. با عنایت به تعریف فوق، ماما موظف است در حیطه شرح وظایف ذیل در جایگاه خود انجام وظیفه نماید.

تبصره ۱: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می تواند بنا به نیاز سیستم شبکه و واحدهای تابعه، زیر نظر مدیریت شبکه، متخصصین زنان و مامایی، کارشناسان ارشد مامایی از وجود کاردان های مامایی استفاده خدمتی مورد نیاز را به عمل آورد.

ماما موظف است ضمن تشخیص موارد غیر طبیعی در فرآیند مراقبت ها، مددجو را به پزشک متخصص ارجاع دهد. مسئولیت پیگیری پس خوردن و ادامه مراقبت ها بنا به توصیه های پزشک مربوطه به عهده وی می باشد. ماما باید در ارایه کلیه خدمات خود استانداردهای شغلی، حدود وظایف و اخلاق حرفه ای در حقوق بیمار را رعایت نماید.

شرح وظایف ماما در حوزه بهداشت باروری:

۱- دوران قبل از بارداری:

وظایف ماما در دوران بارداری شامل: آموزش، مشاوره، غربالگری و ارائه خدمات مطابق دستورالعمل می باشد.

۲- دوران بارداری

- خدمات سرپایی
- گرفتن شرح حال، تاریخچه ماسایی و تعیین تاریخ احتمالی زایمان
- انجام معاینات فیزیکی و مانور های لثوپولد
- معاینات ارزیابی لگن
- توزین، کنترل علائم حیاتی، بررسی ارتفاع رحم، پایش رشد جنین و سمع صدای قلب جنین
- در خواست آزمایشات معمول -تین حاملگی مطابق با دستور العمل شامل: کامل ادرار، کشت ادرار، BUN، HBsAb, HBsAg, VDRL, FBS, CBC diff, BG/RH, Hb-HCT, HIV, GCT, GTT, Creatinine, Triglyceride, Cholesterol تیتراژ آنتی بادی ضد سرخجه، کومبس غیر مستقیم
- در خواست سونوگرافی حاملگی، بررسی سلامت جنین و بیوفیزیکیال پروفایل
- مشاوره و آموزش دوران بارداری در زمینه بهداشت فردی، تغذیه، علائم هشدار، مصرف داروها، رفتارهای پرخطر محیطی و شغلی، بهداشت دهان و دندان، ورزشهای دوران بارداری و آمادگی جسمی و روحی دوران بارداری،

وضعیت‌های مختلف زایمان، مزایای زایمان طبیعی، مضرات سزارینه‌های غیر ضرور، ترویج تغذیه با شیر مادر، مراقبت‌های پس از زایمان و تنظیم خانواده

- صدور گواهی سلامت مادر برای شرکت در کلاس‌های آمادگی دوران و زایمان
- کنترل صدای قلب جنین و ثبت آن
- انجام مانیتورینگ جنین و تفسیر نتایج آن (پس از طی دوره های آموزشی)
- کنترل علائم حیاتی مادر
- کنترل انقباضات رحمی (طول مدت، شدت و فاصله انقباضات) و ثبت در پرونده
- گرفتن رگ و مایع درمانی وریدی و انواع تزریقات طبق دستور پزشک
- تزریق سولفات منیزیم به بیمارانی مبتلا به یوه اکلامپسی و اکلامپسی در صورت عدم حضور پزشک (دوز اولیه انفوزیون عضلانی در واحدهای تسهیلات زایمانی و در موارد اورژانس تا دسترسی به پزشک و مراکز درمانی تخصصی) طبق دستور العمل
- تحریک زایمانی^۱ تقویت و تشدید دردهای زایمان^۲ با دستور پزشک مطابق دستور العمل
- آماده نمودن مادر برای انجام سزارین شامل: تشکیل پرونده، درخواست آزمایش ها سونداژ مثانه و انجام مراقبت های روتین قبل از سزارین
- درخواست آزمایشات کلیوی و کبدی در فشار خون بارداری
- استفاده و به کار بردن روش های غیر دارویی کاهش درد زایمان شامل: ماساژ، آروماتراپی، طب فشاری، تزریق داخل جلدی آب مقطر استریل، گرما و سرما درمانی، بیوفیدبک، موسیقی درمانی، الگوهای تنفسی، تن آرامی، تصویر سازی، تجسم مثبت، وضعیت های مختلف لیبر و زایمان، فشار^۳، استفاده از حضور همراه آموزش دیده
- مراقبت از مادر هنگام استفاده از روشهای دارویی کاهش درد زایمان (ایپدورال و اتونوکس) زیر نظر پزشک متخصص بیهوشی
- به کارگیری روشهای دارویی و غیر دارویی کاهش درد زایمان منحصرأ پس از طی دوره های آموزشی مورد تایید وزارت یا سازمان نظام پزشکی مجاز می باشد

^۱- Induction

^۲- Augmentation

^۳- Tens

- حضور در طی مراحل لیبر و زایمان به عنوان همراه (دولا)
- انجام زایمان در آب در صورت تمایل مادر (انجام زایمان در آب می بایست بر اساس دستور العمل و با موافقت متخصص کودکان بیمارستان باشد)
- انجام مراحل مختلف زایمان با نمایش سر به طور مستقل (سه مرحله زایمانی)
- استفاده از بی حسی موضعی برای انجام و ترمیم اپی زیاتومی
- ترمیم پارگی پرینه درجه یک و دو
- انجام زایمان با نمایش نه در بارداری سوم و بالاتر (در مواقع اورژانس و عدم حضور پزشک)
- انجام کوراز رحم در صورت عدم خروج جفت در صورت عدم دسترسی به پزشک و موارد اورژانس
- انجام فوریت های مامایی در صورت عدم حضور پزشک (به جز گذراندن انواع فورسپس و واکيوم)
- گذاردن واکيوم فقط توسط کارشناس ارشد مامایی مجاز می باشد
- احیای مادر و نوزاد طبق دستورالعمل
- تجویز داروهای مجاز طبق لیست پیوست و برابر دستورالعمل
- ممانعت جفت و بند ناف از نظر وجود ناهنجاری ها و کامل بودن جفت
- مراقبت اولیه نوزاد در اتاق زایمان طبق دستورالعمل شامل:
 - ارزیابی قبل از تولد نوزاد، آماده سازی شرایط مناسب دما و مراقبت از نوزاد، قرار دادن نوزاد در محیط با دمای مناسب، احیای نوزادان نیازمند احیا، کلامپ و بریدن بند ناف، خشک کردن نوزاد، برقراری تماس پوست با پوست مادر و نوزاد، تعیین و ثبت آپگار نوزاد در دقیقه اول، تعیین و ثبت آپگار نوزاد در دقیقه پنجم، بررسی علایم حیاتی نوزاد، ارزیابی سلامت ظاهری نوزاد، تعیین هویت نوزاد.
- اعلام جنسیت و نشان دادن نوزاد به مادر
- دستور انتقال نوزاد از اتاق زایمان به بخش بعد از زایمان و اجرای طرح هم جواری
- صدور گواهی فوت نوزاد در صورت بروز مرده زایی یا مرگ نوزاد
- آموزش روش های بی دردی و کاهش درد زایمان برای مادر و همراه

• ارزیابی سلامت جنین شامل: بررسی حرکات جنین، تست بدون استرس^۱ ماما می تواند تست استرسی انقباضی^۲ را زیر نظر پزشک انجام دهد.

- تجویز داروهای مجاز در حاملگی طبق لیست پیوست و برابر دستورالعمل مربوطه
- انجام کلیه مراقبت های لازم از مادران باردار مبتلا به بیماری های داخلی و جراحی طبق دستورالعمل

وظایف مربوط به گروه مادران پرخطر بستری

انجام اقدامات مراقبتی و درمانی در گروه مادران باردار پرخطر بستری بر اساس دستورالعمل و دستور پزشک.

حین لیبر و زایمان

- گرفتن شرح حال، معاینه فیزیکی و ثبت در پرونده
- تصمیم گیری، دستور پذیرش و تشکیل پرونده مطابق فرم های مربوطه
- تشخیص فوریت های مامایی و اطلاع به پزشک مقیم یا آنکال برای حضور بر بالین بیمار
- درخواست انجام آزمایشات (خون، ادرار، قرن تست، نیتراژین تست، رزرو خون)
- انجام قرن تست و نیتراژین تست به عهده ماما است
- درخواست روش پاراکلینیکی (سونوگرافی، رادیوگرافی، تست بدون استرس، پروفیل فیزیکی) ماما می تواند تست استرس انقباضی را به منظور ختم حاملگی زیر نظر پزشک انجام دهد
- انجام اقدامات اورژانس مامایی در مواقع عدم دسترسی به پزشک و ارجاع مادر یا نوزاد به سطوح بالاتر مراقبتی منطقه

• دستور و نظارت بر انجام شیو و انما

• پذیرش زائو در اتاق درد و زایمان

بعد از زایمان (زایمان طبیعی و سزارین) در اتاق زایمان

• قرار دادن مادر و نوزاد در وضعیت راحت، کنترل و نظارت بر انجام ثبت اثر انگشت مادر، اثر کف پای نوزاد

در پرونده

• بستن دستبند نوزاد با توجه به مندرجات پرونده

^۱ - Non-stress test

^۲ - Contraction Stress Test

⊙ انجام اولین تغذیه پستانی نوزاد، شیردهی و برقراری تماسی بلافاصله پس از تولد مطابق دستور العمل

⊙ درخواست آزمایشات کومبس مستقیم و غیر مستقیم

⊙ تجویز آمپول روگام

⊙ کنترل وضعیت مادر بعد از زایمان شامل: علائم حیاتی، خونریزی واژینال، قوام رحم، ارتفاع رحم، هوشیاری

مادر، بررسی مثانه، حجم ادرار و ادامه مراقبت ها طبق دستورالعمل تا حداقل ۲ ساعت پس از زایمان و ثبت مراقبتهای ارائه شده در پرونده

⊙ کنترل خونریزی رحم، باسار دستی، بررسی وضعیت رحم، بررسی پرینه

⊙ تجویز داروهای کنترل کننده خونریزی مانند: اکسی توسین و مترژن

⊙ اقدام به تخلیه مثانه در صورت احتباس ادرار مطابق پروتکل وزارت بهداشت

⊙ مراقبت های مرحله چهارم زایمان طبق دستور العمل

⊙ ثبت شرح زایمان و دستورات بعد از زایمان در پرونده

⊙ گزارش موارد غیر طبیعی پس از زایمان نظیر خونریزی واژینال، علائم حیاتی غیر طبیعی، وارنگی رحم،

چسبندگی جفت به پزشک و انجام اقدامات اورژانس در صورت عدم حضور پزشک تا زمان دسترسی به پزشک

⊙ صدور گواهی ولادت

⊙ دستور انتقال مادر و نوزاد به بخش بعد از زایمان و اجرای طرح هم جواری مادر و نوزاد

وظایف مربوط به مراقبت مادر در بخش هم اتاقی مادر و نوزاد (از ۲ ساعت پس از زایمان تا ترخیص)

♦ کنترل علائم حیاتی، خونریزی، قوام رحم، ارتفاع رحم، هوشیاری مادر، وضعیت پرینه، وضعیت

پستان، شیردهی، بررسی ادم پاها و وضعیت حرکتی مادر در بخش بعد از زایمان

♦ آموزش تمرینات توان بخشی بعد از زایمان

♦ گزارش هرگونه موارد غیر طبیعی به پزشک، درخواست حضور او و انجام فوریت های پزشکی تا زمان حضور

یا دسترسی به پزشک

♦ انجام مراقبت های پس از زایمان، اجرای دستورات دارویی و سایر اقدامات در گروه مادران پرخطر

♦ آموزش مراقبت های بهداشتی محل اپی زیاتومی

- ♦ آموزش به مادر در مورد مراقبت از خود شامل: مراقبت از پستان و نحوه شیردادن، تغذیه، استحمام، روشهای پیشگیری از بارداری، ورزش های بعد از زایمان، واکسیناسیون، ارتباط جنسی با همسر، علایم خطر در مادر
- ♦ آموزش به مادر در مورد مراقبت از نوزاد شامل: توجه به بند ناف، پیشگیری از هیپوترمی علایم خطر در نوزاد و کودک نظیر زردی و غیره، پایش رشد کودک، نحوه ماساژ نوزاد بر اساس دستورالعمل مراقبت از نوزاد سالم
- ♦ صدور دستور ترخیص مادران با زایمان طبیعی پس از انجام معاینات لازم و ارزیابی های بعد از زایمان
- ♦ انجام مراقبت بعد از ختم زود هنگام بارداری و انجام مراقبت بعد از سقط جنین
- ♦ آموزش غربالگری اختلالات ترونت نوزاد
- ♦ صدور مرخصی استعلاجی زایمان (فقط در مواردی که ماما عامل زایمان باشد)
- ♦ تجویز داروها و مکمل های مجاز مطابق لیست پیوست و دستورالعمل
- ♦ وظایف مرتبط با مراقبت از نوزاد در بخش هم اتاقی مادر و نوزاد:

• اندازه گیری قد، وزن، دورسر و دور سینه نوزاد

• بررسی علایم حیاتی

• تزریق ویتامین K₁

• شستشوی معده در نوزادان بستری

• واکسیناسیون

• کمک به مادر در تغذیه نوزاد با شیر مادر

• استحمام نوزاد

• مراقبت از بند ناف

شرح وظایف ماما در دوران غیر بارداری

◇ مشاوره و آموزش

◇ ماما می تواند در کلیه موارد مرتبط با بهداشت باروری به مدد جویان (نوجوانان، جوانان، میانسالان و

سالمدان) به شرح ذیل ارائه خدمت نماید.

ارائه خدمات مشاوره ای فقط در صورت گذراندن دوره های مربوطه امکان پذیر خواهد بود.

- ◇ آموزش و مشاوره بلوغ
- ◇ آموزش و مشاوره بهداشت جنسی
- ◇ آموزش، مشاوره و غربالگری قبل و بعد از ازدواج
- ◇ مشاوره با زوجین در مورد روش های مختلف جراحی و غیر جراحی پیشگیری از بارداری مانند: مشاوره و آموزش قبل و بعد از بستن لوله ها در زن و مرد، گذاشتن IUD، روش های تزریقی، کاشتنی و....
- ◇ آموزش و مشاوره تنظیم خانواده در منزل
- ◇ آموزش و مشاوره روش های تنظیم خانواده پس از زایمان و پس از سقط
- ◇ آموزش جامعه برای جلب مشارکت آنان در برنامه های بهداشتی باروری به خصوص مشارکت مردان در برنامه های تنظیم خانواده
- ◇ مشاوره، آموزش و غربالگری قبل از بارداری
- ◇ مشاوره و آموزش دوران بارداری، زایمان و پس از زایمان
- ◇ مشاوره و آموزش خود آزمایی پستان و غربالگری بیماری های پستان
- ◇ آموزش واکسیناسیون مادر، نوزاد، شیرخوار و کودک کمتر از هشت سال
- ◇ مشاوره و آموزش کودک سالم و بیمار طبق دستورالعمل
- ◇ ماما می تواند در مراکز بهداشتی درمانی و بیمارستان ها و مراکز حمایتی و حقوقی و قضایی به عنوان مشاور بهداشت باروری (شیردهی، تنظیم خانواده، مشاوره حین ازدواج، طلاق و...) ارائه خدمت نماید.
- ◇ مشاوره و آموزش در خصوص بیماری های مقاربتی، ایدز، هپاتیت و رفتارهای پرخطر
- ◇ مشاوره، آموزش و غربالگری سرطان های شایع زنان
- ◇ مشاوره و آموزش در ناباروری زوجین
- ◇ مشاوره و آموزش در خصوص مسائل و مشکلات عملکرد جنسی
- ◇ مشاوره و آموزش در مورد بهداشت سالمندی و یائسگی
- ◇ مشاوره و آموزش در خدمات عاطفی به مادر و خانواده نظیر از دست رفتن جنین، نوزاد و کودک
- ◇ مشاوره و آموزش در موارد شغلی مرتبط با بهداشت باروری

◇ مشاوره و آموزش مراقبت از نوزاد به مادر و خانواده

◇ مشاوره و آموزش در مورد چگونگی مصرف مکمل ها

معاینات

شامل:

- گرفتن شرح حال، معاینات فیزیکی، آزمایش های غربالگری در مراجعین و آموزش به آنان
- انجام معاینات دوره ای پستان و غربالگری بیماری های مربوطه و ارجاع به پزشک در صورت لزوم
- انجام معاینات دستگاه تناسلی و غربالگری بیماری ها و ارجاع به پزشک در صورت لزوم
- انجام دوره ای پاپ اسمیر و نیز بررسی سیتولوژیک نمونه
- معاینه نوزاد، شیرخوار، کودک کمتر از ۸ سال
- ارائه سایر روش های پیشگیری از بارداری هورمونی و سد کننده (به غیر از روش های جراحی) با رعایت

مراقبت ها و معاینات مربوطه

ارائه خدمات

شامل:

- گرفتن شرح حال، معاینات فیزیکی، آزمایشات لازم و غربالگری
- درخواست انجام آزمایش ها شامل: انجام پاپ اسمیر، کامل ادرار، کشت ادرار، کشت ترشحات واژن، GTT، SGPT, Triglyceride, Cholesterol, HBsAb, HBsAg, VDRL, FBS, CBC diff, BG/RH, Hb-HCT, HIV, GCT
- درخواست سونوگرافی برای بررسی وضعیت رحم، تخمدان، وضعیت IUD
- درخواست ماموگرافی
- گذاردن انواع IUD و خارج کردن آن
- ارائه خدمت کلیه روش های پیشگیری از بارداری (آیودی، کاندوم، قرص های خوراکی، کپسولهای کاشتنی،

آمپول های تزریقی)

- انجام آزمایشات لازم قبل از نجویز قرص های خوراکی، داروهای تزریقی پیشگیری از بارداری و پس از

واکنش

- ارائه خدمات سایر روش های نوین پیشگیری از بارداری به جزء جراحی در صورت ابلاغ تنفیذ ارائه آن

خدمات توسط ماما از سوی وزارت

- همکاری در برنامه ریزی، اجرا، نظارت برنامه سالمندان بر اساس پروتکل وزارت بهداشت
- برنامه ریزی مدیریت و نظارت بر بخش های مراقبتی مادران و نوزادان در منزل
- عضویت و شرکت فعال در کمیته های ارتقاء سلامت مادران و نوزادان

فوریتهای مامایی را توجه به نوع خدمات آن به عنوان اورژانس داخل بیمارستانی نیز محسوب می شود لذا وظایف ماما، در این موارد نیز تابع وظایف در موارد اورژانس است و کلیه قوانین ارایه خدمات در این زمینه مشمول آن می باشد و در موارد بروز بلایای طبیعی و حوادث غیر مترقبه ماما می تواند جزء تیم خدمات بهداشت باروری را ارایه نماید.

موارد غیر طبیعی ارجاع به پزشک و پیگیری پس خوراند

- نمای جنین غیر از قله سر، قرارهای غیر طبیعی و چند قلبی
- پیدایش علایم زجر جنین مانند: ضربان قلب کمتر از ۱۱۰ یا بیش تر از ۱۶۰، نامرتب بودن ضربان قلب، نشنیدن صدای قلب جنین و کاهش حرکت جنین
- پاره بودن کیسه آب به مدت بیش از ۶ ساعت
- تب در بارداری و زایمان
- پایین یا بیرون افتادن بند ناف
- الگوی انقباضات غیر طبیعی مانند: طولانی شدن، متوقف شدن، پشت سرهم شدن انقباضات در مراحل لیر و زایمان
- وجود هرگونه توده و انسداد در مسیر کانال زایمان
- هرگونه سابقه جراحی (سزارین قبلی) حاملگی غیر طبیعی، سقط های مکرر و نازایی
- وجود هرگونه خونریزی غیر ضمیمی
- فشار خون بالاتر از ۱۴۰/۹۰ و حملات تشنجی

- فشار خون پایین و بروز علائم شوک
- هرگونه بیماری زمینه ای مادر (گوارش، صرع، کلیه، قلب، ریه، خون، دیابت، روانی، ضعف مفرط)
- حاملگی اول در سن کمتر از ۱۸ سال یا بیش از ۳۵ سال
- وجود علائم پره اکلامپسی و اکلامپسی
- علائم زایمانی قبل از ۳۷ هفته بارداری
- پارگی زودرس کیسه آب قبل از ۳۷ هفته کامل بارداری
- بارداری بیش از ۴۱ هفته
- مادر RHI منفی و کومبیس غیر مستقیم مثبت
- تب لرز ۲۴ ساعت پس از زایمان
- خونریزی بیش از اندازه و عدم برگشت رحم به اندازه نرمال پس از زایمان
- ترشحات غیر طبیعی و بد بوی واژینال پس از زایمان
- آبسه پستان
- عدم توانایی دفع ادرار ۱۲ ساعت پس از زایمان
- تورم، درد یک طرفه ساق و ران پای مادر بعد از زایمان
- ختم حاملگی در مادران دچار ضعف دید شدید (نمره عینک ۹ به بالا)
- هرگونه مورد غیر طبیعی مشاهده شده در آزمایشات و موارد پاراکلینیک مربوط به جنین و مادر
- اولیگوهایدرو آمینوس و پلی هایدرو آمینوس
- مادران با نمایه توده بدنی غیر طبیعی
- اعتیاد مادر

شرح وظایف ماماها در دفاتر کار

شایان ذکر است وظایف و توانایی های ماما در غیر دفتر کار قابل تسری به دفتر کار نیز می باشد. موارد دفتر

کار عبارتند از:

- بستری زانو و پذیرش مسئولیت زایمان در مراکز خصوصی و دولتی با هماهنگی بیمارستان و پزشک متخصص

انجام زایمان در دفاتر کار یا منازل منحصر در موارد اورژانسی مجاز می باشد.

جهت صدور گواهی ولادت توسط ماما برای زایمان در منازل و دفاتر کار لازم است توسط ادارات نظارت بر درمان دانشگاه های علوم پزشکی هر استان به ادارات ثبت احوال هر شهرستان معرفی شوند

• توزیع وسایل پیشگیری از بارداری و ارائه آمار

در صورت وجود علائمی دال بر غیر طبیعی یا بیمار بودن مراجعین، ماما موظف است با متخصص زنان مشاوره نموده و نتیجه معاینه تخصص ضمیمه پرونده مراقبتی مادر شده و مراقبت های دوران بارداری طبق دستور ادامه یابد. کلیه ماماها دارای دفتر کار می توانند با مراکز خصوصی، دولتی و خیریه دارای بخش زایمان عقد قرارداد نمایند.

• صدور گواهی سلامت هایمن

• تجویز داروهای مجاز

• انجام تزریقات در دفاتر کار ماما بر اساس آئین نامه تزریقات و پانسمان وزارت

داروهای مجاز قابل تجویز توسط ماما:

◊ انواع ویتامین ها به صورت کپسول، قرص، شربت، قطره، پماد

تنها می توان ویتامین های گروه B را به صورت آمپول تجویز نمود.

◊ ترکیبات آهن و مواد معدنی به صورت، کپسول، قرص، شربت، قطره خوراکی

◊ واکسن کزاز، توام بالغین و سرخجه

◊ داروهای ضد درد شامل: هیوسین، استامینوفن، مفنامیک اسید، نیکلوفناک، پروکسیکام، ایبوپروفن، ژلوفن،

ناپروکسن و ایندو متاسین به صورت قرص شیاف، آمپول، کپسول، پماد و زل

◊ کلیه محلول های ضد عفونی

◊ محلول های تزریقی قندی ۵٪ قندی نمکی، رینگر و نرمال سالین

◊ آنتی اسید و ضد نفخ (آلومینیم ام جی، آلومینیم ام جی اس، پانکراتین دایجستیو، دای متیکون، رانیتیدین و

سایمتدین) به صورت قرص و سوسپانسیون

◊ انواع داروهای ضد تهوع و ضد حساسیت (پرومتازین، متوکلوپرامید، دیفن هیدرامین، آنتی هیستامین

دکونژستان) بصورت قرص، شربت، قطره و آمپول ملین ها شامل: بیزاکودیل، پسیلوم، سی لاکس، هیدروکسید منیزیم

MOM به صورت قرص، سوسپانسیون، شربت، شیاف، پودر و...

❖ شربت گیافنرین در دوران بارداری

❖ آمپول اکسی توسین

❖ داروهای بی حسی موضعی نظیر لیدوکائین به صورت پماد، ژل و آمپول

❖ ترکیبات پروژسترونی تزریقی و خوراکی (قرص و آمپول پروژسترونی و قرص مدروکسی پروژسترون)

❖ قرص و آمپول سترژن

❖ قرص و آمپول ویتامین k و کپسول ترانس آمین

❖ پماد و شیاف آنتی هموروئید

❖ پنی سیلین و مشتقات آن شامل ویتال های ۳،۳۶، ۱۲۰۰۰۰، ۸۰۰۰۰۰ آمپی سیلین، سفالکسین خوراکی، داکسی سایکلین، آموکسی سیلین، ازیتروماکسین، سفیکسیم، اریتروماکسین، سفالوتین و کلوزاسیلین با رعایت ملاحظات تشخیصی مثل حساسیت به پنی سیلین و سابقه آلرژی

❖ قرص های کوتریموکسازول، نالیدیکسیک اسید و سیپرو فلوکساسین منوط به نتیجه کشت ادرار

❖ کلوتریمازول، نیستاتین، میکونازول، بتادین، تریپل سولفا، مترونیدازول، کلیندامایسین به صورت قرص

خوراکی، کرم موضعی، پماد موضعی، سوسپانسیون، شیاف، قرص، ژل و کرم واژینال

❖ داروهای ضد خارش ایمن در حاملگی مانند لوسین ژل، مادکالامین D، کالامین، تریامسینولون،

فلونوسینولون، هیدروکورتیزون، کالاندولا و دکسپانتنول

❖ فلوکونازول به صورت قرص و کپسول

❖ آسیکلوویر به صورت پماد و قرص

❖ آمپول روگام

❖ سولفات منیزیم

❖ داروهای مورد نیاز جهت احیاء

❖ کلیه وسایل و ترکیبات ضد بارداری خوراکی، تزریقی و جلدی موجود در بازار دارویی کشور

داروهای گیاهی دارای مجوز وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی